

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В. Захожай, доктор економічних наук, професор, генеральний директор,
ДП «УкрНДНЦ проблем стандартизації, сертифікації та якості», м. Київ

ПЕРВООЧЕРЕДНЫЕ ЗАДАЧИ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ СТАНДАРТИЗАЦИИ В ПЕРИОД РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ТЕХНИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

В. Захожай, доктор экономических наук, профессор, генеральный директор,
ГП «УкрНИУЦ проблем стандартизации, сертификации и качества», г. Киев

PRIORITIES FOR NATIONAL STANDARDIZATION DURING REFORMING THE TECHNICAL REGULATION SYSTEM

V. Zahozhai, Doctor of Economic Sciences, Professor, General Director,
«Ukrainian Research and Training Centre for Standardization, Certification and Quality Problems» State Enterprise, Kyiv

Очевидно, що євроінтеграційні завдання, поставлені Президентом та Урядом України перед вітчизняною економікою, можливо вирішити лише за умови розбудови сучасної системи технічного регулювання, згармонізованої із кращими світовими та європейськими аналогами.

Нерозуміння у минулому необхідності кардинальної перебудови системи технічного регулювання, починаючи передусім з реформи законодавчого поля, сьогодні фактично призвело до виникнення низки протиріч та протистоянь між відсталою системою Держспоживстандарту та зростаючими потребами промисловості й суспільства. Як наслідок:

- держава продовжує фінансувати розроблення національних еталонів, які не проходять міжнародних звірень і не можуть забезпечувати простежуваність до одиниць SI під час передавання розміру одиниці фізичної величини від національного еталону до робочих засобів вимірювальної техніки, що вкрай ускладнює підтвердження компетентності вітчизняних лабораторій за міжнародними стандартами і фактично призводить до невизнання ре-

У статті¹ розглянуто першочергові завдання, які постають перед національною системою технічного регулювання під час її реформування.

зультатів випробувань більшості акредитованих вітчизняних лабораторій у розвинених країнах світу та Європейському Союзі (ЄС);

- державне фінансування гармонізації стандартів вкрай неефективне, передбачає розпорошення коштів за різними галузями, що, в свою чергу, призводить до відсутності контролю за розробленням стандартів, неефективності та неконтрольованості в роботі численних технічних комітетів зі стандартизації (ТК). У результаті — рівень гармонізації стандартів останнім часом не зростає, а падає;

- перехід від обов'язкової сертифікації продукції до оцінення відповідності продукції за технічними регламентами (ТР), розробленими на основі європейських директив, так і не відбувся через відсутність

¹ Матеріал було представлено на науково-практичному семінарі «Стандарти роблять світ доступним для всіх», організованому Держспоживстандартом України та ДП «УкрНДНЦ». Інформацію стосовно семінару розміщено на стор. 33.

будь-якого наукового обґрунтування механізмів такого переходу, а самі ТР в Україні практично не впроваджуються.

Сьогодні керівництво Держспоживстандарту закликає до докорінного реформування галузі і, перш за все, її забезпечення законами України, що відповідали б кращій практиці європейського законодавства, — це і Закон «Про ринковий нагляд і контроль продукції», в якому кінець кінцем відокремлено наглядові функції від технічного регулювання, і Закон «Про загальну безпеку продукції» тощо.

Отже, перед національною стандартизацією взагалі і провідним інститутом галузі — ДП «УкрНДНЦ» — зокрема, постали нові завдання, виконання яких має забезпечити реформування системи технічного регулювання.

Метою нашої з вами діяльності сьогодні має стати гармонізація національної системи стандартизації до аналогів європейських країн та перетворення ДП «УкрНДНЦ» у національний інститут стандартизації із передачею від центрального органу виконавчої влади до інституту функції національного органу зі стандартизації.

Зважаючи на членство в міжнародній організації зі стандартизації, передусім ми маємо приймати й впроваджувати політику і принципи роботи ISO, враховувати у процесі організації своєї діяльності тенденції та напрямки розвитку міжнародної стандартизації.

Швидкість розроблення стандартів ISO постійно зростає і на сьогодні складає у середньому 2,5 роки на стандарт.

У 2009 році видано 900 стандартів ISO, а в 2011 планується видати 1600.

Це означає, що швидкість гармонізації в Україні — приблизно 1 000 стандартів на рік — недостатня навіть для підтримання нинішнього балансу рівня гармонізації. Її темпи мають бути не нижчими від темпів розроблення та оновлення стандартів ISO.

У навчальній роботі лозунг ISO «Train the Trainers» (вчити вчителів) забезпечить більшу ефективність семінарів, оскільки дозволить швидко і масово поширювати досвід ISO серед фахівців країн, що розвиваються.

Одним із ключових елементів сталого розвитку суспільства сьогодні є підвищення цінності стандартів ISO, тому головне завдання на найближчі 5 років — підняття цінності стандартів і сприяння стандартизації сталому економічному розвитку людства через 7 відомих принципів ISO, відображених у плані розвитку ISO на 2011—2015 роки:

1. Задоволення потреб споживачів стандартів.

2. Сприяння інноваціям та вирішенню глобальних проблем людства.

3. Збільшення участі країн, що розвиваються, в роботі ISO.

4. Залучення до роботи ISO усіх зацікавлених сторін.

5. Збільшення цінності стандартів ISO за рахунок урахування інтересів партнерів.

6. Покращання процесів розроблення та перевидання стандартів.

7. Збільшення прозорості діяльності ISO для споживачів та зацікавлених сторін.

Головну увагу ISO приділяє глобальним викликам (соціальній відповідальності, зміні клімату та енергетичній безпеці, впровадженню нових інформаційних технологій, зокрема і для прискорення розроблення стандартів).

Упровадження стандартів ISO має здешевшувати функціонування країни в глобальному світі (торгівля, взаємне визнання, безпека тощо), тому для країн, що розвиваються, «саме гармонізація стандартів ISO (підняття рівня гармонізації) є єдиним шляхом виходу на спільні глобальні ринки» (Генеральний секретар ISO Р. Стіл).

У своїй повсякденній роботі фахівців із стандартизації мають впроваджувати принципи ISO.

Необхідно вже сьогодні переймати досвід реформування галузі своїх східноєвропейських колег. Наприклад, в інституті стандартизації Польщі за штатними співробітниками закріплена функція координації роботи ТК. Таким чином, робота кожного ТК координується з боку національного інституту стандартизації. Саме так національна політика в галузі стандартизації впроваджується на рівні кожного конкретного ТК.

До речі, аналогічним є досвід ISO, де координація роботи кожного ТК здійснюється «закріпленими» за цим комітетом штатним співробітником.

У рамках проекту Twinning «Зміцнення стандартизації, ринкового нагляду, метрології та законодавчої метрології, оцінення відповідності та споживчої політики в Україні» було підготовлено рекомендаційні документи, які стали основою розгорнутого плану реформування української інфраструктури якості, сумісної з європейською, а саме:

- план дій щодо зміцнення національної системи стандартизації в Україні;

- план дій для національної системи метрології України;

- створення національної інфраструктури оцінення відповідності, яка відповідає вимогам ЄС;

- рекомендації становлення належної інфраструктури ринкового нагляду та захисту прав споживачів.

Приведення системи технічного регулювання України до норм та стандартів, чинних в ЄС, забезпечується

шляхом поетапного вирішення трьох стратегічних завдань:

1. Адаптація законодавства України до вимог законодавства ЄС.

2. Гармонізація нормативно-правової бази з міжнародними і європейськими.

3. Модернізація інфраструктури якості.

Розпорядженням КМУ «Про затвердження плану першочергових заходів щодо реформування системи технічного регулювання» від 19.05.2010 № 1070-р було затверджено План першочергових заходів реформування системи технічного регулювання на період 2010—2012 років. У сфері стандартизації цим Планом передбачено вжиття таких заходів:

- розгляд питання щодо створення Національного органу стандартизації відповідно до принципів, застосовуваних в ЄС;

- підготовка та затвердження плану прийняття ТР на період до 2020 року;

- розроблення протягом 2010—2011 років не менш 1 500 стандартів, необхідних для прийняття ТР;

- виконання Програми перегляду чинних в Україні міждержавних стандартів (ГОСТ), розроблених до 1992 року, та приведення їх у відповідність до Угоди про технічні бар'єри в торгівлі.

Інструментом для вирішення цих масштабних завдань слугуватиме підписана 29.12.2009 між Урядом України та ЄС Угода про фінансування, якою передбачається пряме надходження до бюджету України коштів на адаптацію законодавства, гармонізацію

стандартів, сумісність української інфраструктури якості з європейською.

Разом із тим, недостатнім залишається рівень залучення вітчизняних підприємств і організацій до процесів стандартизації. Формування розуміння українськими бізнесовими колами переваг використання сучасних стандартів, створення нової культури ведення бізнесу та споживання, частиною якої є підвищення довіри до національної системи технічного регулювання, мають супроводжуватися широкою просвітницькою кампанією у суспільстві.

На жаль, масив прийнятих національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, на сьогодні не в повній мірі застосовується у промисловості України. Забезпечити впровадження стандартів набагато складніше, оскільки це потребує модернізації та технічного переобладнання виробництва, застосування сучасних систем управління.

Проте наявність таких стандартів є сучасною нормативною базою, яка надає можливість українським підприємствам переорієнтувати свій потенціал на виконання вимог сучасних стандартів та підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції.

Отже, саме на спеціалістів системи технічного регулювання покладене виконання зазначених вище завдань, безумовне виконання яких буде забезпечено завдяки високому науковому рівню та компетентності фахівців галузі. ■

СТАНДАРТИЗАЦІЯ МАЄ БУТИ ЕФЕКТИВНИМ ЗАСОБОМ РОЗВИТКУ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

«Стандартизація має бути ефективним засобом розвитку та модернізації української економіки», — заявив Голова Держспоживстандарту Олександр Матвійчук під час розширеного засідання Колегії в Кривому Розі 24 вересня.

Це особливо актуально в контексті членства України у Світовій організації торгівлі, яке поставило перед українськими виробниками нові завдання щодо якості та конкурентоспроможності їхньої продукції.

У контексті реформування системи технічного регулювання необхідно вирішити низку проблем:

- переконати бізнес, що стандартизація надає можливість нарощувати виробничий потенціал підприємств, упроваджувати прогресивні технології й нові види високоякісної продукції, що дає змогу випускати конкурентоспроможну продукцію, яка забезпечить вихід українських товаровиробників на світові ринки;

- активізувати роботу технічних комітетів стандартизації (ТК) та покращити її ефективність (згідно із законодавством і міжнародною практикою функції з розроблення, розгляду та погодження

міжнародних (регіональних) та національних стандартів покладаються на ТК, які формуються на принципах представництва всіх зацікавлених сторін. До роботи в ТК залучаються представники органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, науково-технічних та інженерних товариств споживачів, громадських організацій, провідні науковці й фахівці);

- активізувати участь бізнесу і промисловості в процесах стандартизації, зокрема у фінансуванні розроблення державних стандартів. Сьогодні фінансування здійснюється переважно за рахунок бюджетних коштів, а замовлення від бізнесу і промисловості мають поодинокий характер — близько 2 %. У європейських країнах цей показник становить до 80 %;

- вирішити проблему неузгодженості законодавчих актів зі стандартизацією, через що стримується її подальший розвиток і негативно впливає на розвиток національної економіки в цілому. Це завдання повинен вирішувати Держспоживстандарт разом з центральними органами виконавчої влади та науковцями. ■